

דף ל"ו

ארור יש בו נידוי קללה ושבועה מביאה הגמרא ששנינו בבבלי, 'ארור' בו נידוי, בו קללה, בו שבועה. ארור מצטרף

לאחר מלשונות הללו להחשיבם כאמירה המחייבת. חכם שאמר ארור בלשון נידוי, צריך לפרוש ממנו כמנוחה. המקלל את חברו בלשון ארור לה' היא קללה, והמקלל חייב. אם אדם אמר לחבירו לשם שבועה וקבלו עליו היא שבועה. ומביאה הגמרא מנין לומדים כל אחד מהם: נידוי שנאמר: "אורו מרוז אָמַר מְלֹאכֶּה ה' אֱרוֹרְ יִשְׁבִּיָּה", ואמר עולא שברק הטיל נידוי על מרוז בארבע מאות שופרות. קללה מהכתוב "וְאַלֶּה יַעֲמֶדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהָר עֵיבָל" וכתוב "אֲרוֹר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה". שבועה מהכתוב "וַיִּשָּׁבַע יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר אֲרוֹר הָאִישׁ וכו'". שואלת הגמרא, אולי יהושע עשה שני דברים השביע והטיל קללה אבל ארור אינו לשון שבועה? אלא מהכתוב בשמואל "וַיֹּאֲלֵ שָׁאוּל אֶת הָעָם לֵאמֹר אֲרוֹר הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכֵל לֶחֶם עַד הָעֶרֶב", וכתוב "וַיִּוָּנֶתֶן לֹא שָׁמַע בְּהִשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם". שואלת הגמרא, אולי גם כאן נאמר ששאוּל עשה שני דברים השביע והטיל קללה? עונה הגמרא, שלא כתוב "וְאַרְרוֹר", ועכשיו אפשר לתרץ שגם ביהושע לא כתוב "וְאַרְרוֹר".

אמן יש בו שבועה קבלת דברים אמר רבי יוסי ברבי חנינא, אמן בו שבועה והאמנת דברים

אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו. האומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך, ואמר אמן קבל את דבריו, וחייב לקיים תנאו. וראוי לענות אמן על דבר תפלה ותחנה, שהוא מאמן את הדברים, שיהא רצון שיהא באמת כן. שבועה שנאמר: "וְאַמְרָהּ הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן"⁶⁶⁵. קבלת דברים שנאמר: "אֲרוֹר אֲשֶׁר לֹא יָקִים וכו' וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן". האמנת דברים שנאמר: "וַיֹּאמֶר יִרְמְיָה הַנְּבִיא אָמֵן בֵּן יַעֲשֶׂה ה' יָקִים ה' אֶת דְּבָרָיו".

665 ואם היא אינה כמוציאה שבועה למה בודקים אותה?, הרי אין כאן אפילו מושבע מפי אחרים, שהרי לא אמרה כלום אחר לשון שבועה! ואינה דומה ל"משביעני עליכם" שכופרים אחר שבועה ועונים על דבריו אין אנו יודעים לך עדות. רש"י.

אר"א הן שבועה לאו שבועה
כשאמר ב' פעמים

רבי אלעזר אמר שלאו הוא שבועה, הן הוא
שבועה. שואלת הגמרא שמוכן שהאומר
לאו היא שבועה, שכתוב "וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל
בָּשָׂר". וכתוב "כִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי וכו'". אבל מנין שהן
הוא שבועה? אומרת הגמרא שהסברה אומרת שאם לאו הוא שבועה,
גם הן הוא שבועה. ואמר רבא, שלאו הוא שבועה כשאמר לאו לאו,
שתי פעמים שהרי בפסוק כתוב שתי פעמים לא "וְלֹא יִפְרֹת כָּל בָּשָׂר
עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ". וכמו שלא
הוא שבועה כשאמר שתי פעמים גם הן הוא שבועה כשאמר הן הן שתי
פעמים.⁶⁶⁶

מקלל בכנויים במיתה דר"מ וחכ"א
על הכנויים באזהרה
תנו רבנן, נאמר: "אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלַל אֶלְקִיו וְנִשְׂא חָטְאוֹ". והלא
כתוב "וְנִקְבַּ שֵׁם ה' מוֹת יוֹמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ בוֹ כָּל הָעֵדָה בְּגֵר בְּאֶזְרָח
בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמָת"? אלא לרבות שחייב לא רק על שם המיוחד הוי' בן
ארבע אותיות, אלא גם על הכינויים, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים
שעל השם מיוחד חייב מיתה ועל הכינויים באזהרה.⁶⁶⁷

למדנו במשנה, שהמקלל אביו ואמו בכולן חייב דברי רבי מאיר, וחכמים
פוטרים. אומרת הגמרא, שחכמים הוא התנא ששנינו בברייתא, רבי
מנחם בר יוסי אומר, נאמר במברך את ה' "וְנִקְבַּ שֵׁם ה' מוֹת יוֹמָת וכו'
בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמָת",⁶⁶⁸ למדים מהייתור למקלל אביו ואמו שאינו חייב עד
שיקללם בשם המיוחד.⁶⁶⁹

המקלל עצמו וחבירו בכולם עובר
בל"ת
למדנו במשנה, שהמקלל עצמו וחבירו בכל
השמות שהוזכרו, עובר בלא תעשה. אמר
רבי ינאי, למדים שלדברי הכל המקלל את עצמו עובר בלא תעשה

666 ולא שהיא שבועה ממש אלא שיש להזהר ויש בדבר קצת עונש. תוס'.

667 של "אלקים לא תקלל". רש"י. וא"ת למ"ד בפרק ד' מיתות "אלהים לא תקלל" קדש למה לי "איש איש כי יקלל". וי"ל לכרת ואמרו על הכנויין באזהרה למעט מיתה ולא למעטי כרת. תוס'.

668 תימה הרי דרשו בפ' ד' מיתות (שם דף נו.) שאינו חייב עד שיברך שם בשם. תוס'.

669 "בנקבו שם יומת" מיותר, ותנהו ענין למקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקלל בשם המיוחד. רש"י.

שנאמר: "רַק הַשְּׁמֶר לְךָ וְשֹׁמֵר נִפְשְׁךָ מָאֵד"⁶⁷⁰, שיש לשמור עצמו ולא יקלל עצמו. ויודעים שעובר בלאו, שנאמר הַשְּׁמֶר ואמר רבי אבין בשם רבי אילעא בכל מקום שנאמר "השמר" "פן" "ו" "אל" אינו אלא לא תעשה. ולומדים שהמקלל את חברו עובר בלאו שנאמר "לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ" ומרבים ממנו כל שהוא בעמך⁶⁷¹.

למדנו במשנה שהאומר לעדים 'יכך ה' אלהים אם לא תעידוני' וכן יככה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה⁶⁷². הגמרא מביאה מעשה ברב כהנא שישב לפני רב יהודה וכששנה לפניו במשנתנו יככה, ויכככם. אמר לו רב יהודה, כנה, הפוך את דבריך כנגד אחרים ואמור יכהו, וכן יכם, שלא תקללני. ומביאה הגמרא מעשה בתלמיד שישב לפני רב כהנא, ודרש את הכתוב בתהילים על דואג "גַם אֶל יִתְצֶךְ לִנְצַח יַחְתֶּךָ וַיִּסְחָךְ מֵאֶהָל וְשִׁרְשֶׁךָ מֵאֶרֶץ חַיִּים סָלָה". ורב כהנא אמר לו 'כנה, ואמור יתצחו'. ומביאים את שני המקרים ללמד שמכנים אפילו במקרא ולא רק כששונים משנה או ברייתא.

לד"מ כל תנאי שאינו כפול אינו תנאי ואיפוך
הגמרא שואלת על מה ששנינו שאם אמר אל יכך ויברכך וייטיב לך לרבי מאיר חייבים ולחכמים פטורים. הרי לרבי מאיר לא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן'. ששנינו, רבי מאיר אומר שכל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי. הרי שכשלא כפל את התנאי לא אומרים ששומעים את זה מכלל מה שאמר את זה? עונה הגמרא, יש להפוך את דברי רבי מאיר וחכמים. כשרבי יצחק בא מארץ ישראל הוא את המשנה כמו שהיא. ואמר רב יוסף שממה שאנו שנינו כך, וכשרבי יצחק בא גם הוא שנה כך ראה שהמשנה נשנתה בדוקא!. ויש לתרץ את הקושיה בדברי רבי מאיר שלרבי מאיר לא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן' בממון

670 תימה שבקללה לד"ה חייב ובחובל עצמו יש מח' ונלמד אותו מכאן או מזה שמרו מאד לנפשותיכם. ועוד תימה שבפ' ד' מיתות נדחקו למצוא אוהרה למקלל אביו מנשיא וחרש ודיין. וי"ל שאם לא היינו מצ' כתוב באביו לא היינו לומדים בעצמו מה שלא מצאנו שאסור בחבירו. תוס'.

671 ואין להק' שכן משונים שאביו אינו משונה. תוס'.

672 תימה שלעיל לא למדו אלא שבועה שאין עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה. אבל מנין אלה שאין עמה שבועה כיש עמה שבועה. תוס'.

אבל באיסורים אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן'.

הנקי ואת כי שטית

שואלת הגמרא, הרי סוטה היא איסור, והרי במסכת קידושין הקשו על רבי מאיר ממה ששנינו שלומדים מהכתוב "וְאִם לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁ הַנָּקִי" ופשוט שלא צריכים לברך את הסוטות, ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן. הרי שאין צריכים לכפול את התנאי? ואמר רבי תנחום בר חנינאי, שכתוב "הַנָּקִי" בלא יו"ד, ומשמע חנקי שתחנק מהמים המאירים האלה. ומשמע שבלא לימוד זה לא הינו אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן', והרי בסוטה הוא איסור ולא ממון? אלא יש להפוך, ואפילו באיסור לא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן'.

באיסור אומרים מכלל לאו אתה שומע
הן וסוטה היא איסור שיש בו ממון
הקשה רבינא, האם לרבי מאיר באיסורים לא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן'? והרי לומדים ששתויי יין במיתה הן מכלל לאו, שנאמר: "יֵין וְשִׁכָּר אֵל תִּשָּׁתּוּ וְכוּ' וְלֹא תִמָּתוּ", משמע שאם תשתו תמותו, ושנינו בברייתא, אלו שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש⁶⁷³, ורבי מאיר אינו חולק? אלא לעולם יש להפוך, ולרבי מאיר באיסור אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן', ואין מי שחולק בשתויי יין. ובסוטה לא אומרים 'מכלל לאו אתה שומע הן', מפני שהיא איסור שיש בו ממון, גביית כתובתה והשבועה באה גם על ידי ממון⁶⁷⁴.

הדרן עלך פרק 'שבועת העדות' פרק חמישי 'שבועת הפקדון'

משנה

'שבועת הפקדון' נוהגת באנשים ובנשים,
ברחוקים ובקרובים, כשבעל הפקדון קרוב
לנפקד. בכשרים ובפסולים. בפני בית דין ושלא בפני בית דין. מפי
עצמו, אם נשבע הוציא שבועה מפיו, או שענה אמן אחר שבועה, ואחר

שבועת הפקדון נוהגת באנשים
ובנשים כשרים פסולים בפני ב"ד

673 ולומדים את פרועי ראש ממה שהוקשו בספר יחזקאל לשתויי יין. רש"י.

674 ולכן ר"מ פוטר, וא"א לתרץ בלא איפוך שא"כ לר"מ השבועה במשנה היא איסורא גרידא, ואם חכ' פוטרם אין להם 'מכלל לאו אתה שומע הן' אפילו באיסור גרידא! ומניין לחכ' ששתויי יין במיתה. וכן מצאתי לשון בבלי בספרים ישנים, שלא שנינו לא תיפוך, משום הקושיא לחכ' משתויי יין. רש"י.

כך הודה חייב קרבן. ומפי אחרים, כשלא ענה אמן, כגון שהמפקיד אמר לו, משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני ואמר לו אין לך בידי, אינו חייב עד שיכפרנו בבית דין⁶⁷⁵, דברי רבי מאיר⁶⁷⁶. וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים, כיון שכפר בו חייב⁶⁷⁷.

חייב על זדון שבועה ואינו ח' על שגגה ויודע שמתחייב על כפירתו קרבן, שלא

כתוב "ונעלם". ועל שגגתה עם זדון הפקדון, ששגג בקרבן והזיד בפקדון⁶⁷⁸. ואינו חייב על שגגתה גרידתא, אם הוא סבור שנשבע באמת, משום שהוא אנוס הוא. ומה חייב על זדונה אשם בכסף שקלים. הקנוי בשני סלעים, שכן כתוב באיל האשם "בערכך כסף שקלים"⁶⁷⁹.

השביע ה' פעמים חייב על כ"א 'שבועת הפקדון' כיצד? אמר לו 'תן לי פקדוני שיש לי בידך', ואמר לו 'שבועה שאין לך בידי'. או שאמר לו 'אין לך בידי'. 'משביעך אני' ואמר 'אמן' הרי זה חייב. השביע עליו חמש פעמים בין בפני בית דין ובין שלא בפני בית דין, וכפר, חייב על כל אחת ואחת. אמר רבי שמעון, מה טעם? מפני שיכול להודות אחרי הכפירה, נמצא שכופר ממון בכל שבועה.

תן לנו פקדון חייב א' לא היו חמשה תובעים אותו, אמרו לו 'תן לנו פקדון שיש לך ולא לך חייב לכ"א לנו בידך'. ואמר להם 'שבועה שאין לכם בידי' אינו חייב אלא אחת. 'שבועה שאין לך בידי, ולא לך, ולא לך' חייב על כל אחת ואחת. רבי אליעזר אומר, אין הוא חייב עד שיזכיר את השבועה בסוף דבריו, שיאמר 'אין לך בידי, ולא לך בשבועה' והשבועה היא על כולם. רבי שמעון אומר, עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד.

האומר לחברו 'תן לי פקדון, ותשומת יד, גזל, ואבידה שיש לי בידך', ואמר לו 'שבועה שאין לך בידי', אינו חייב אלא אחת. ואם אמר לו 'שבועה שאין לך בידי פקדון, ותשומת יד, וגזל, ואבידה', חייב על כל אחת ואחת. וכן האומר

675 משום שבפקדון לא כ' מושבע מפי אחרים ולומדים אותו משבועת העדות. רש"י.

676 ור"מ סובר שדורשים בדון מינה ומינה ושם הוא בב"ד. כמה שפי' לעיל. רש"י.

677 שסוברים שדורשים דון מינה ואוקי באתרה. רש"י.

678 יודע שהזיד בפקדון וכפר, אבל אינו יודע אם חייב עליו קרבן. רש"י.

679 כתוב באשם מעילות ולומדים ממנו את שאר האשמות. תוס'.

לחברו 'תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך', ואמר 'שבועה שאין לך בידי' אינו חייב אלא אחת. ואם אמר 'שבועה שאין לך בידי חטין, ושעורין, וכוסמין', חייב על כל אחת ואחת. רבי מאיר אומר, אפילו אמר 'חטה ושעורה וכוסמת', חייב על כל אחת ואחת.

לא אנסתי ואמר
אמן פוטר
'אנסת ופיתית את בתי', והוא אומר 'לא אנסתי ולא פיתיתי',
'משביעך אני' ואמר 'אמן', חייב. רבי שמעון פוטר, שאינו משלם קנס על פי עצמו, ואם הודה לא היה חייב כשכפר לא כפר לו ממון. אמרו לו, אף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו, משלם בשת ופגם על פי עצמו. 'גנבת את שורי' והוא אומר 'לא גנבתי', 'משביעך אני' ואמר 'אמן', חייב. 'גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי', 'משביעך אני' ואמר 'אמן' פטור. 'המית שורך את שורי' והוא אומר 'לא המית', 'משביעך אני' ואמר 'אמן', חייב. 'המית שורך את עבדי' והוא אומר 'לא המית', 'משביעך אני' ואמר 'אמן', פטור. אמר לו 'חבלת בי ועשית בי חבורה' והוא אומר 'לא חבלתי ולא עשיתי בכ חבורה', 'משביעך אני' ואמר 'אמן', חייב. אמר לו עבדו 'הפלת את שיני וסימית את עיני', והוא אומר 'לא הפלתי ולא סימיתי', 'משביעך אני' ואמר 'אמן', פטור. זה הכלל, כל המשלם על פי עצמו חייב, ושאינו משלם על פי עצמו פטור.